

NAN PILIPINAS

The Philippines

by:

Mr. Frederick Agnapan

Mrs. Agnes T. Domin-eng

Mr. George Ged-ang

Mrs. Agnes D. Lonogan

Illustrations by:

Rodrigo Aquino

Summer Institute of Linguistics-Philippines, Inc.
Translators **Publishers**

1971

Naay nan liblo ay NAN PILIPINAS et aptiaptik ay istorya nan ili tako ay Pilipinas. Isnan naay liblo, wada nan naitapi ay mangitdo is gawis ay ikkan di omiili.

Naisolat na issan Pebrero, 1971 id Sagada, Montanyosa. Siya san nangsapowan nan mimistala ya mimistolo isnan natkenatken ay mabasbasa isnan kali takoy igolot ay Kankanay. Insolat nan mimistala ya mimistolo isnan Distrito nan Sagada ya Tadian isnan Division nan Montanyosa. Binmadang abes nan Summer Institute of Linguistics.

Nan naisolat isnan naay ay liblo, nasapo ay maosal isnan men-oskilaan nan amam-a ya inin-a. Mabalín abes ay mabasbasa isnan Primarya ay mangos-osal isnan kali tako ay igolot isnan men-oskilaanda.

Naosal nan naoneg ya nalaka ay kali isnan naay liblo, ngem naisolat isnan gawis ya nalaka ay kabasaanda. Nasapo abes ay mabasbasa ay makaisolo ya makaliwliwa.

Wada nan naibagbaga wenna naisolsolat ay adi mentitimpoyog nan kayatda ay kaliyen wenna ibaga. Nan mangbasa, daida et nan omanay ay mang-osal is nemnemda ay mangibanag ya mangilinteg isnan naayday naipaila ay naisolat isnan naay liblo.

Nan Pilipinas

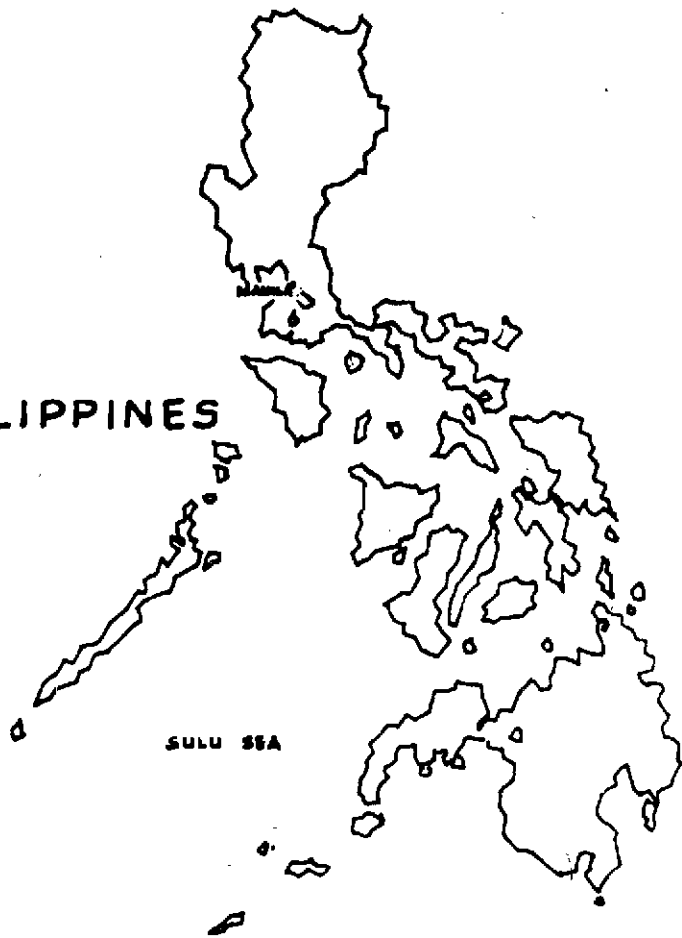
1

Nan Ik-ikkan tako ay Mangipagawis sinan
Ili tako ay Pilipinas

25

NAN PILIPINAS

PHILIPPINES

SULU SEA

Nan Mapan nan Pilipinas

NAN PILIPINAS

Nan Pilipinas et adoado nan banabanan-eg ay il-ili ay naliliwes isnan danom. Nasolok dana is pito ay libo.

Id kasin, kananda en nan Pilipinas et naisosoop id China ay ilin di Insik. Wada kano nan langtay ay lota isnan ninbetaayanda ay baybay. Siya nan dináan nan inmali ay iyIndonesya ya iMalaya. Daida nan inmona ay inmali isnan Pilipinas. Nan inosal nan tapina et baranggay ay bangka ay ninballasiw isnan baybay.

Nan sigod ay Inmiili isnan Pilipinas

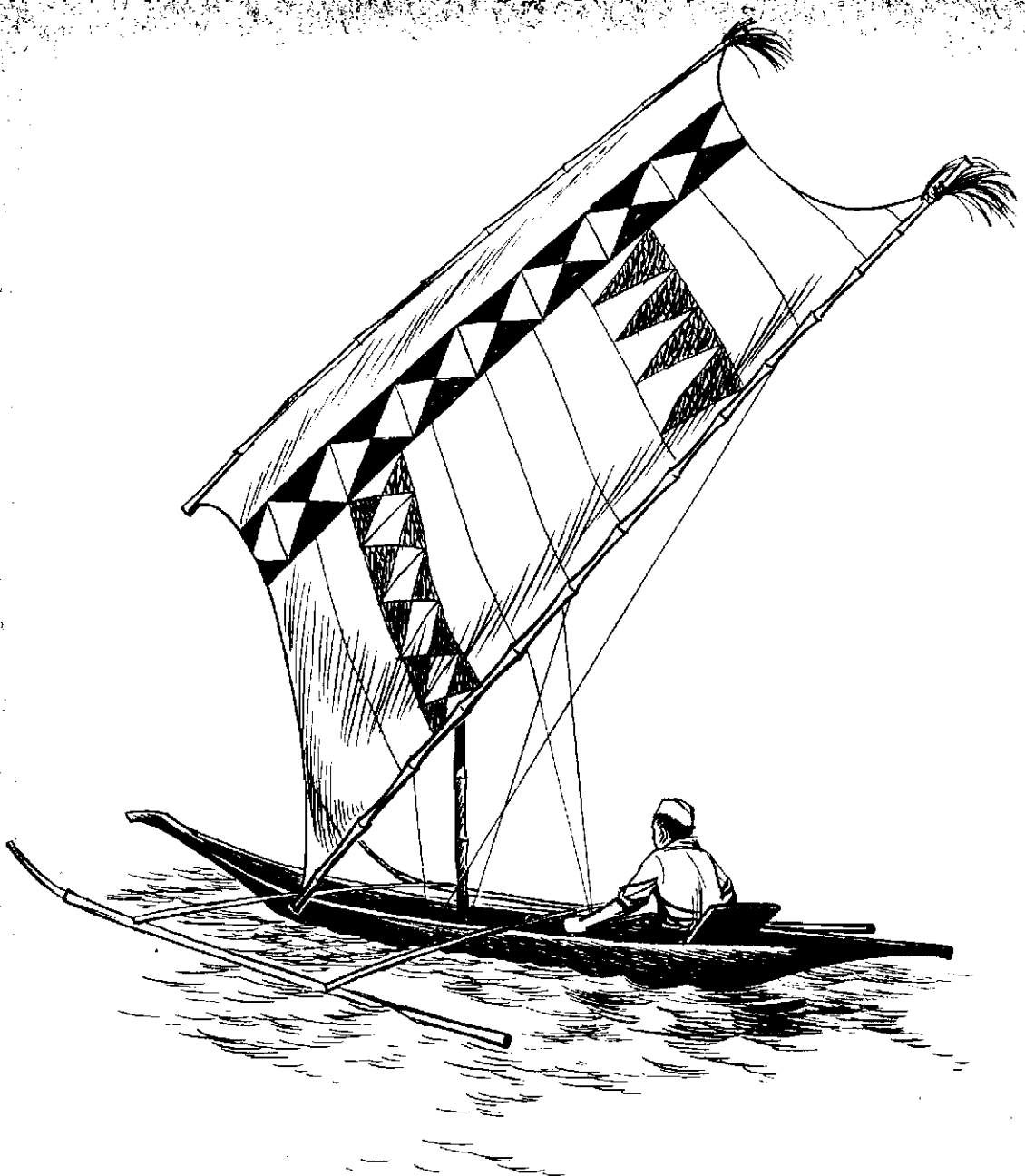
Nan Inmona ay Ipogaw isnan Pilipinas

Nan Ita wenno nan kananda en Negrito, daida nan sigod ay inmiili isnan Pilipinas. Banan-eg dana ay ipogaw. Menngitit nan awakda. Kolot nan bookda.

Men-at-atonda isnan bilbilig ay men-anap is menkatagoda. Mangan-anopda dada mensas-aep. Wada kayet nan Ita isnan pagpag id Panay, Palawan, yad Zambales. Wada pay nan tapina isnan teken ay il-ili isnan Pilipinas.

Nan Inmali ay Nagapo isnan Teken ay Il-ili
iyIndonesia

iyIndonesia nan inmona ay inmali isnan Pilipinas. Dadadadakke ya anaanandoda. Anando pay nan eengda. Id Apayao nan kail-an nan kaneg datona ay ipogaw. Wadada pay isnan teken ay il-ili ay naiwalasanda.

Kaneg tona nan bangka nan inos-osal nan in mali
ay iyIndonesia ya iMalaya id kasin.

iMalaya

Nan iMalaya, kaneg tako nan ilada. Datona nan poon di iBontoc, iKalinga ya iyIfugao. Pagano dana. Egayda kaisolowan ngem getkenda ay menbaey ya menmola is kanenda. Getkenda ay mentoping is payew ya om-a. Datona nan nangitdo isnan ikkan di men-om-a ya menpayew id kasin.

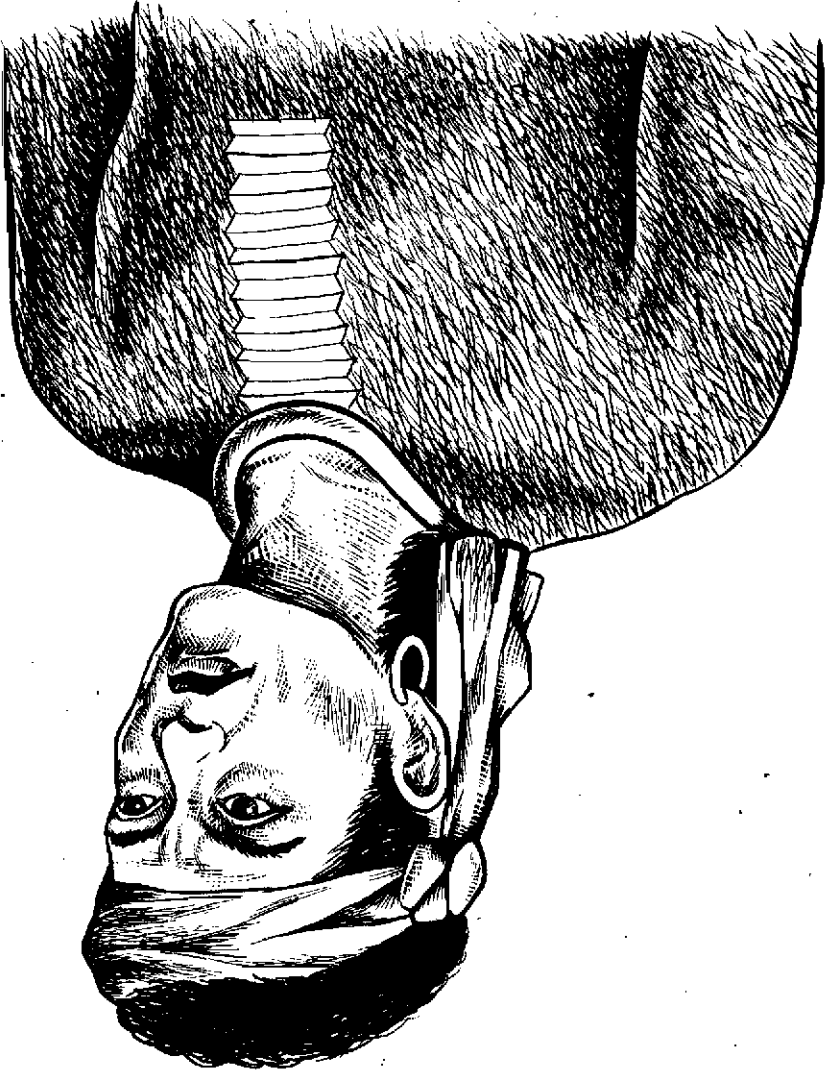
Nallos din katew-etew-en, wada kasin nan iMalaya ay inmali. Naidokalanda ya nakristiyanowanda. Wada pay nan gobilnoda. Tonggal esay gropo wada nan ap-apo ay Dato yanan pasolotna. Idi inmali datona, kindagda san deeyday inmon-ona et omeyda isnan bilbilig. Daida et nan nintee id baba ay kapodotan. Daida nan Tagalog ya Iloko id wani.

Nan naodi ay inmali ay iMalaya, daida nan Moros. Ninteeda id benget di Mindanao. Daida nan Moslems id wani.

Nan naayday nateketeken ay inmali, daida
et nan naiwakat isnan Pilipinas. Ninlalaokda.
Nan inmey isnan pilmi ay mapagpag, daanda ay
pagano sokod inmali nan Ispanyol yanan
Amilikano ay nangtulong ken daida.

Esang ay ap-*apo* id kasin. Siya nan imona ay
manglaban ya mangpatey isnan imali ay Ispanyol.
Pinateyna si Magellan ay ap-*apon* di Ispanyol ay
imona ay imali isnan Pilipinas.

Lapu-lapu

San Timpon di Ispanyol

Nan il-ili ay Ispanya ya Portugal id Europa, daida nan esay naadalan ya binmangkang isnan batawa. Daida nan inmona ay nangdatdateng isnan il-ili isnan batawa.

Maid dindingeda panggep isnan Pilipinas, ngem wada nan dingeda ay ili isnan sag-en nan ili tako ay kad-an di likadon di sibo. Kaneg nan bitsin, pamiента, nan bawang, laya yanan nateketeken ay molmola.

Inpaeyda et si Magellan ay en mang-anap isnan naay ay ili. Inagtanda siya is lima ay bapor ya adoado ay soldadona. Ninbiyahidat isnan anaanawa ay baybay enggana ay wada nan inilada ay ili. Kananda en waay siya nan omayanda dat obpay nan ili tako ay Pilipinas nan dinatnganda. Dinmesaagda et isnan Pilipinas.

Wada et san esay ap-apo isnan Pilipinas ay si Lapu-Lapu. Dinngena ay wada nan inmali

ay teken ay ipogaw. Insab-atna nan soldadona et enda gobaten daida. Adina kayten ay waday omal-ali is teken ay ipogaw isnan Pilipinas. Pinateyna si Magellan.

Idi natey san ap-apon nan Ispanyol ay si Magellan, sinmagong nan kadwana. Inpangolon si Sebastian del Cano nan esay bapor et inliwesda san dináanda. Inliwesda et enggana ay inomdanda issan nagapowanda. Daida san inmona ay nangliwes isnan batawa. Siya abes na nan nangtekan ay nan batawa et nabobolin ay egay nasisingpa.

Inmey din tew-en wada kasin nan inmali ay Ispanyol. Kasin kindag nan Pilipino daida. Nan ari nan Ispanya, ninsagana. Inpaalina nan adoado ay soldado. Inpangpangon Legaspi. Idi inmalida, adi makasape nan Pilipino tay kolang nan almasda. Ninteedat isnan ili tako. Inpangadanda et nan Pilipinas isnan ili tako ta pangnemnemnenda isnan arida ay si Don Pilipi.

Kinowadat nan Pilipinas.

Naligat san biyag issan timpon di Ispanyol. Nan ari id Ispanya, ginedwagedwana nan paypayew isnan Pilipinas. Intedna isnan ipogawna ay babaknang. Dadat osalen nan Pilipino ay palaob-obla isnan naayda ay paypayew. Inbingbingayanda daida is sin-at-ik. Adi omanay is menkatagoda. Naootangan nan Pilipino. Nan tapin di Pilipino inyeyda daida isnan teken ay ili. Nin-ob-oblaenda daida is men-gawisanda. Nan abes gawis ay begas nan ili tako ay Pilipinas, ay kaneg nan kaiw, balitok yanan tapina, dadat aminen ay mangiyey id ilida. Inlakoda nan tapina.

Wada baw nan gawis ay inyalida isnan Pilipinas. Nan esay gandatda ay inmali isna, kayatda ay mangkristiyano isnan ib-ada ay ipogaw. Inyalida nan papadida ay mangkristiyano isnan Pilipino. Siya nan nintaodan nan kadadakkelan ay simbaan di Romano id wani. Inyalida abes nan oskilaan, yanan ospital. Ngem datona adi makasokat isnan madi ay inik-ikkanda isnan Pilipinas.

Nan Ispanyol nan nangyali isnan Simbaan di Romano.

Si Dr. Jose Rizal ay mangag-agas isnan matan Inana.

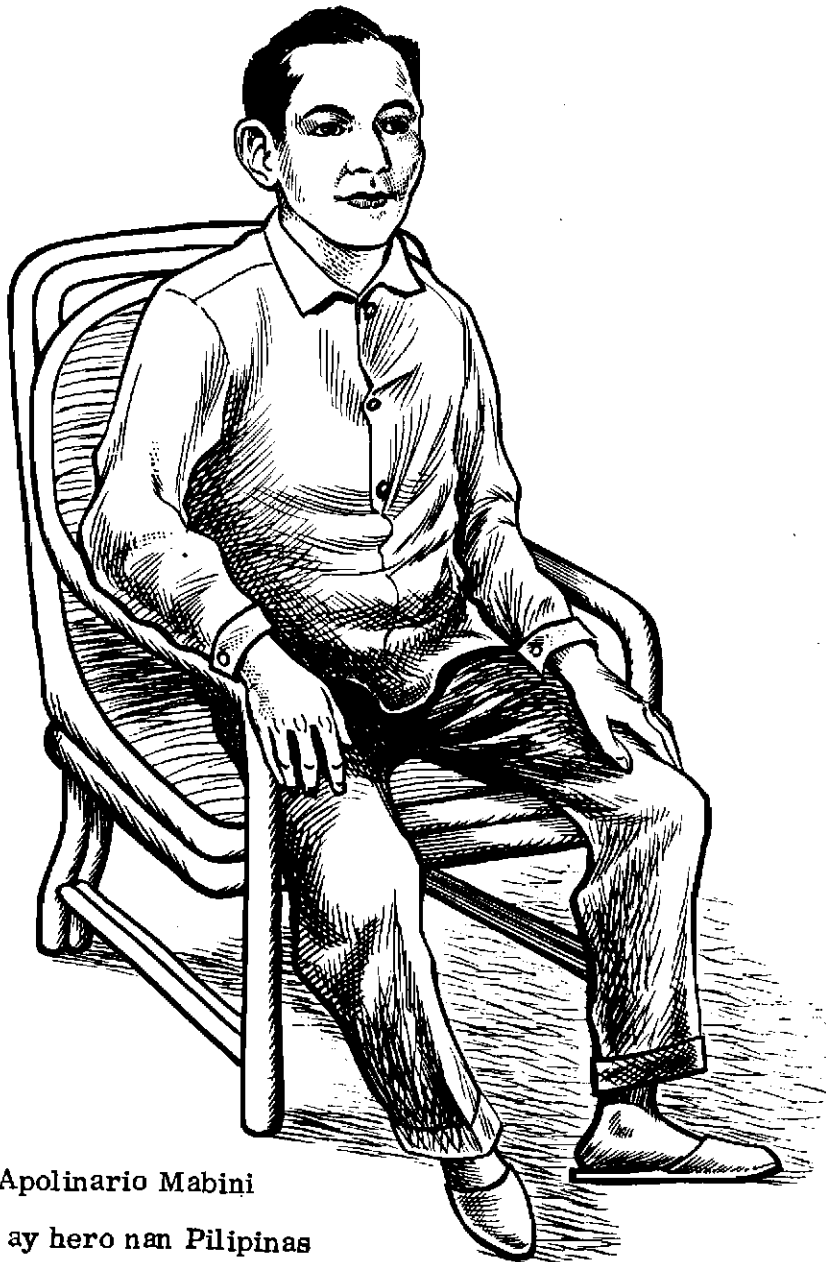
Idi nakaoskila si Jose Rizal ay esay nalaing ay Pilipino, ninsolat is liblo. Inbaganan nan madi ay ik-ikkan nan Ispanyol isnan Pilipinas. Kayatna ay ipagtek ay nan Pilipino et kaseseg-angda ay naikolong isnan linteg nan Ispanyol. No mabalin koma, komaan nan Ispanyol isnan Pilipinas. Inmegyat nan Ispanyol isnan waday nemnem Jose Rizal. Inbalodda siya. Pinaltoganda siya id Luneta id Manila. Natey siya ngem san wada issan nemnemna ya insolsolatna, siya nan nangitdo isnan sinmolot ken siya. Adoado nan aapo ay tinmakdeg ay mangipangolo isnan Pilipinas ay manggobat isnan Ispanyol. Datona da Aguinaldo, Bonifacio, Mabini yanan tapina. Ninbalin datona ay heroes wenno madaydayaw ay mamaleng-ag id kasin. Ngem si Jose Rizal, siya nan kangatowan ay hero isnan Pilipinas.

Nasolok ay toloy gasot ay tew-en nan ninligligatan nan Pilipino isnan linteg nan

Ispanyol sapay omdan nan Amilikano ay manggobat isnan Ispanyol. Inmali nan Amilikano ay nanggobat isnan Ispanyol isnan Pilipinas. Naitimpo ay gobgobaten nan Pilipino nan Ispanyol abes. Ninbibinadangda dat maabak nan Ispanyol.

Idi nakwas din gobat, inbagan nan Pilipino en komaan nan Amilikano. Kayatda ay makigad isnan ilida ay Pilipinas. Nan Amilikano adida kayten ay komaan. Kayatda ay mentetee ta babantayanda nan Pilipinas. Kayatda es ay bomadang ay mangipagawis isnan Pilipinas.

Tinmakdeg es nan mamasilib et gobatenda nan Amilikano. Inpangolon kasin da Aguinaldo, da Antonio Luna, Mabini, del Pilar yanán tapina. Maid nabaelan nan Pilipino issan deey ay gobat tay kolangda isnan almasda. Pinadasda kayet ay nakigobat, engganay dinpap nan Amilikano si Aguinaldo esapay somoko nan Pilipino.

Apolinario Mabini

Esa ay hero nan Pilipinas

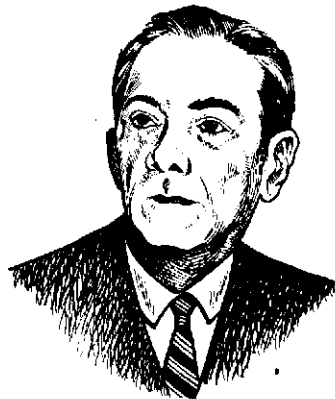
San Timpon di Amilikano

Issan timpon di Amilikano, pinagawisda nan oskilaan, nan ospital yanan kalsa. Inmiyalida abes isnan teken ay simbaan ay kaneg nan Anglikano. Indistinoda abes nan soldadoda isnan Pilipinas. Wada id Baguio, id Cavite, id Pampanga, ya isnan tapin nan ili. Nan egay inikkan nan Ispanyol isnan nabayag ay ninteeánda isnan Pilipinas inikkan nan Amilikano isnan siawyan ay inmaliyanda isna.

Ginmawis nan ili tako ay Pilipinas. Ado nan nakaoskila. Inlogida ay ninnemnemenem is ikkanda ay mangipagawis isnan ili ya gobilno no komaan nan Amilikano. Da Manuel L. Quezon, Manuel Roxas, ya da Elpidio Quirino nan ninnemnem isnan naayda. Inbagada kasin en komaan nan Amilikano. Kinwanin nan Amilikano en adi pay kayet kabaelan nan Pilipino ay makigad isnan Pilipinas. Inagtanda et nan Pilipinas is simpoo ay tew-en ay mangisagana

ken daida yanan ilida ay men-indipindinsiya.

Sinapoda et san makwani en Constitution. Siya nan kangatowan ay linteg di gobilno ya ili tako ay Pilipinas. Binangonda abes nan Commonwealth ay kinagobilno nan Pilipinas isnan naay simpoo ay tew-en ay mensaganaanda ay men-indipindinsiya. Binotosanda si Manuel L. Quezon ay presidenti. Si Manuel A. Roxas san Bisi Presidenti. San Amilikano, wada laeng san diligadoda isnan gobilno tako ay bomadbadang. Nintoltoloy et san talabakon nan Amilikano isnan Pilipinas.

Manuel L. Quezon

Nan inmona ay presidenti nan Commonwealth ay gobilno nan Pilipinas.

San Timpon di Sapon

Id adaadawi ay Europa, nganngani din gobat. Nan Amilikano, wada san badbadanganda. Wada abes san badbadangan nan Sapon isnan angana. Nan Amilikano, ado nan indistinoda ay soldado ya almasda isnan Pilipinas. Inmon-ona et san Sapon ay nangbomba isnan ili tako ay kad-an di Amilikano.

Ninlogi et din gobat. Inmali nan Sapon isnan Pilipinas. Nan Pilipino yanan Amilikano, pinadasda ay nanggobat isnan Sapon. Ado din ninbalin ay Guerrilla. Nan abes Presidenti nan Amilikano inpaeyna si General Douglas MacArthur id Australia. Inmey nin-isolo ya nin-ala is soldado sadapay ninsobli isna. Da abes Presidenti Quezon ken bisina ay Roxas intagtagda nan gobilno tako id America. Egayda insoko isnan Sapon. Sokod sinmagong si MacArthur esadapay makisagong, ngem dat matey si Quezon issan timpon di gobat. Naisokat si

Roxas san kinapresidenti.

Ninpaligat si Presidenti isdin kakakwasan din gobat. Adoado din nadadael ya din ninsakit ay ipogaw. Kinmolang din ipogaw is kanenda. Ngem nan Amilikano adoado din inbadangda ay siping, makan, ya agas. Binadanganda nan ipogaw ay nang-eset isnan nadadael isnan Pilipinas.

Nin-indipindinti nan Pilipinas

Matew-en pay issan nalpasan di gobat, domateng et san ikasimpoo ay tew-en ay inbagan nan Amilikano ay men-indipindinsiyaan nan Pilipinas. Tinongpalda san inbagada. Ikap-at ay agew di Hulyo issan tew-en di 1946, san agew ay ninlogiyan nan Pilipinas ay nin-indipindinti. Ninbalin ay Republika nan Pilipinas. Nan Pilipino daida nan ap-apo isnan gobilnoda. Binotosanda si Manuel A. Roxas ay Presidenti ya si Elpidio Quirino ay

Bisi Presidenti. Ngem nakwas din doway tew-en dat matey si Presidenti Roxas. Sinoblat Quirino san kinapresidenti.

Issan timpon da Roxas ken Quirino ay Presidenti, ninpalpaligat din ipogaw tay kakakwas din gobat. Egay kapnek din ipogaw issan inik-ikkan nan gobilno ay nangtulong ken daida ya nangipagawis isnan ili tako. Namaid talekda isnan gobilno. Nan tapina ninbalinda ay Hukbo. Am-amed nan wada isnan kailokowan ya katagalogan. Nan Hukbo daida nan komyonista. Adida kapnek isnan gobilnon nan Pilipinas. Kayatda ay sokatan nan gobilno tako ay Demokrasya is kinakomyonista.

Nabotosan si Ramon Magsaysay ay presidenti. Pinasokona nan naayday Hukbo. Inagtana daida is dagdagada yas paypayewda. Inidyana abes nan tapin nan kayatda ay ited nan gobilno ken daida.

Adoado pay san gawis ay inikkan si Presidenti Magsaysay. Inpalobosna nan dagdaga isnan Pilipinas ay kowaen nan kokokdo. Siya na san timpo ay ado nan inmey id Mindanao, id Viscaya, id Cagayan ya isnan tapin di kad-an di anaananwa ay dagdaga. Egay bawet makwas san timpona dat natekdag san alpolano ay ninlologanana. Natey siya.

Si Carlos P. Garcia ay Bisi Presidenti san sinmoblat. Siya san nabotosan issan naisned ay pinagbotos. Kaneg san timpon da Quezon ken Roxas, egay kapnek nan ipogaw isnan talabakon nan gobilno. Kinmodokodo nan gobilno tako. Nangina am-in din laklako ya ado din maid talabakona. Kasin et pinmigma nan Hukbo.

Kasin pinagbobotos di presidenti inabak Diosdado Macapagal si Presidenti Garcia. Bakin inmon-onina san lilin di ipogaw isnan gobilno ya opisyalis. Egayda bawet kayet kapnek issan talabakon nan gobilno. Binmala si Ferdinand E.

Marcos ay kandidato is kinapresidenti. Inabakna si Macapagal.

Gawis san talabakon Marcos issan damdamo. Ado nan inpagawisna ay il-ili ya oskilaan. Adoado nan nasnas-et ay kalkalsa. Ado nan inwalasna ay siping ay menkatolong nan opisyalis ay mangipagawis isnan il-ilida. Waay siya nan kasina nabotosan ay presidenti. Kedkedeng siya is namindowa ay nabotosan isnan Pilipinas is kinapresidenti.

Presidenti
Ferdinand E. Marcos

Isnan maikadwa ay nintogawana, ninbaliw nan talabakona. Ado nan lilin nan ipogaw ken siya. Pilmi ay nginmina am-in nan laklako. Adi kabaelan nan kaadowan ay ipogaw. Ado nan makaan isnan talabakoda, Nan ooskila, nan kotseros yanan nateketeken ay gimgimong isnan Pilipinas, adoado nan lilida ken Presidenti Marcos. Ado nan menwilga. Baobaosenda si Marcos. Ay toan ngen no ngan nan menbalinan nan ili tako ay Pilipinas isnan timpon Marcos id wani. Awnit maila is tapin di agew.

Tet-ewa ay nan Pilipinas et baneban-eg ay ili. Nabaknang ay ili. Adi bawet kabaelan nan gobilnona ay mangtalabako isnan naayday kinabaknangna. Kaadowan ay teken ay nasyonis ay kaneg nan Japan ya America nan men-galgalansiya isnan naayda. Daida od nan makabael ay mangtalabako is dana. Kaneg nan minminas, factories, nan industries, yanan katapitapina. Nalaka ay mapakan nan Pilipinas

nan ipogawna, no koma bakenda sadot. Ado koma nan mentalabakowan nan maid talabakoda no mabaelan nan gobilno ay mangminas ya menpatowad is factories ya industries ay mangosal isnan kinabaknang nan ili tako ay Pilipinas.

Nan Pilipinas mimbrow isnan gropo wewno organization di nateketeken ay nasyonis. Nan naayda ay gropo mentinolongda. Nan naay organization, siya nan makwani en United Nations Organization. Mimbrow abes nan Pilipinas isnan organization di nasyonis ay wada isnan abagatan ya daya isnan mapa nan batawa. Datona ay nasyonis adida kayten nan kinakomyonista. Kaneg nan United Nations Organization, mentinolong datona, isnan gobgobat ya isnan nateketeken ay banbanag: Kaneg id Vietnam ay kayat nan komyonista ay alaen. Wasyiwaddin inmipaey is tolongna. Soldado, makan, agas, doktol, inhineros, ya almas.

Siya na nan kababalin nan Pilipinas
enggana id wani ay tew-en di 1971. Nan
om-ommat is tapin di agew, awnit maisilpo isnan
naay naisolat.

NAN IK-IKKAN TAKO AY
MANGIPAGAWIS ISNAN
ILI TAKO AY PILIPINAS

Sino nan makwani en Citizen?

Nan makwani en citizens, nan ipogaw ay omili isnan tunggal esay nasyonda wenno ilida. Daida nan mangpatpati, mangtoltolad ya mangrispito isnan gobilno yanan ilida wenno nasyonda. Nan abes gobilno, ayowanana ya tolongana nan citizensna.

Wada nan magapo isnan teken ay nasyonis. Kaneg nan Amilikano. Baken datona citizens isnan Pilipinas ngem mabalin ay mencitizensda no kayatda. Masapol bawet ay tongpalenda nan linteg isnan nasyon nan Pilipinas. Masapol bayadanda nan bowisda isnan gobilno nan Pilipinas ya rispitowenda nan bandilana. Nan abes Pilipinas ayowanana daida ay kaneg nan pang-ayowanana isnan makwani en citizensna.

Adoado nan kalebbengan nan tunggal esay citizen ay ikkan isnan ili ya gobilno. Naayday tapina.

Nan Lebbeng ay Ikkan di Tonggal Citizen isnan
Pilipinas Nan Pangrispito isnan Bandila

Am-in ay nasyonis, wada nan bandilada. Nateketeken ay bandila. Nan Amilikano teken nan bandilada mo nan Pilipinas. Nan naay bandila, siya nan singyal ya mangitakdeg isnan nasyon wenno ili.

Nan ikkan nan tonggal esay gawis ay citizen, masapol ay patgena ya rispitolawana nan bandilan nan nasyona. Siya nan esa ay mangipailaana ay patpatgena daydayawana ya rispitolawana nan nasyona, nan gobilno yanan kaipogawna isnan sangowanan nan teken ay nasyonis, teken ay ipogaw ya isnan Dios.

Ngan ngalod nan ikkan nan citizens ay mangrispito isnan bandila? Naay di tapina:

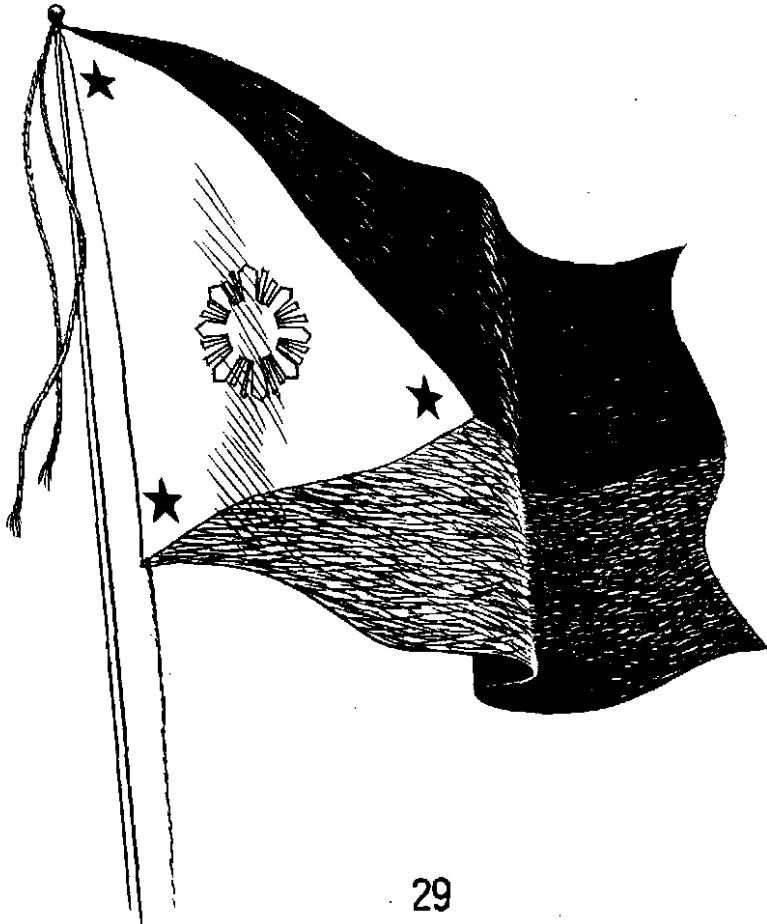
1. Ayowanan tako ay gawis nan bandila.
2. No makankanta nan kantan di Pilipinas ay maipangatngato nan bandila masapol.

ay itakdeg ay gawis. Sagangen nan
bandila dapay kaanen nan kalogong.

3. Masapol adi tektekdagen nan bandila.

Adi isagsagid isnan det-a yanan lota.

Datona nan ikkan di gawis ay citizen ay
mangrispito isnan bandila. Gawis no
nenemnemen dana ta ikkan no timpona.

Nan Biyang di Citizen isnan Pinagbobotos

Nan pinagbobotos, siya nan pangpiliyan nan ipogaw isnan osto ay men-okom isnan ili. Wada nan men-okom isnan baryo, monisipyo, nan probinsiya, nan siyodad ya isnan intilo ay gobilno nan Pilipinas. Datonay opisyalis nan masapol ay mapili nan osto ay mabotosan tay napateg nan talabakoda isnan men-gawisan nan ili yanan ipogaw.

Sino nan makabotos? Am-in ay makwani en citizen isnan Pilipinas et makabotosda. Masapol naetengda ya naanay is dowampoo ya esa nan tew-enda. Masapol ay makabasa ya makasolatda. Masapol abes ay ninteeda is esay tew-en isnan ili ay menbotosanda. Esapay domateng nan pinagbobotos, am-in nan makabotos, masapol ay omeйда menpalista. Nan maid isnan listaan di menbotos, adi kabalin ay menbotos.

No timpon di pinagbotos, am-in ay nailista, wada nan tonggal presinkto ay omeйда menbotosan. No ome_y nan esa ay menbotos, ibagana nan ngadana. No wadas nan listaan, dadat menpilmaen siya dadapay agtan is balota et ome_yra isolat nan kayatna ay botosan. No nalpas danat isobli et ipaeyda issan kakon di balota no makwas ay deppelana issan tinta. Siya nan ikkan nan en menbotos et no adi makasolat ya makabasa, adi makabotos.

Napateg nan pinagbobotos. Nan menbotos, nalaingda koma ay mangpili is osto ay esa mangiwanwaned isnan linteg nan gobilno. Daida nan mangitalabako is men-gawisan nan ili. No adi kapili datona ay gawis, awnit met laeng nan ipogaw nan kakaasi. Siya abes nan mangipagtek ya mangipalikna ay wasdiwasdin esa ay makabotos, lebbengna ay menbotos ya mangpili isnan osto ay men-okom isnan ili.

Nan Gawis ay Ikkan di Ipogaw ay Mentinolng ay
Mang-eset is Talna ya Olnos isnan Ili

Wada komay olnos ya talna isnan ili. Waay gawis nan menbibiyagan nan ipogaw isnan batawa. Waay wasdin siwawaya nan esang ken esa ay mabibiyag ya mangikkan is kaytenda ya kabaelanda.

Nan omiili isnan tonggal esay ili, masapol ngalod ay menbinadangda ay mangsolot isnan linteg. Masapol ay menkasibadangda ay mangipatalna isnan adoadoy dakes ay maik-ikkan. Kaneg nan menpatey, men-ak-akew, yanan mendadadael is kowan di ib-ada ay ipogaw. Ngem no kedeng nan opisyalis yanan polis is mangilinlinteg isnan linteg, awnit maid silbina.

Wasdin esa ken esa koma ay mangnemnem is ik-ikkana. Wada nan kalebbengan tako ay ikkan. Dapay no pagmadiyan nan iib-a tako ta kedkedeng nan awak tako is men-gawisana ta baken sapasap et maid silbina gedan.

No am-in ay ipogaw et mentinolongda isnan men-gawisan nan ilida, isnan kasolotan nan linteg, yanan nateketeken ay madiy alamid, waay wada nan talna ya olnos isnan ili. Ado nan gon-oden nan ipogaw no wada nan kaneg tona isnan tonggal ili isnan batawa.

Isnan pinagbayad is Bowis

Nan bowis, siya nan kagapowan nan siping nan gobilno. Kasapolan nan gobilno nan naay ay siping. Siya nan osalena ay mangipagawis isnan ili yanan biyag nan ipogaw. Siya na nan gapona ay wada nan bowis ay baybayadan nan kaipoipogaw isnan gobilno.

Adoado nan talabakon nan gobilno ay kaosalan nan bowis. Nan oskilaan, nan ospital, nan kalsa yanan nateketeken ay pagawisan nan ili yanan ipogaw. Nan mentaltalabako isnan gobilno, nan men-isolo isnan oskilaan di gobilno, nan mangilinlinteg isnan linteg di

gobilno, ya am-in ay mensowildo isnan gobilno, nan bowis nan kagapowana.

Nan ipogaw ay menbaybayad is bowis, adoado nan ikkanda ay bomadang isnan gobilno panggep isnan pinagbabayad di bowis. Siya nan esay menpaligatan nan gobilno ay men-andal ya men-alamid is men-gawisan nan ipogaw no adida bomadang isnan kaolnongan nan bowis ta waday madagop is siping. Adoado nan ipogaw ay adi menbaybayad. Adoado nan menbayad is anat-ik dapay lebbengda ay menbayad is dadakkel. Adoado abes nan mangisokil, mangisot ya mangilimed isnan bisnisda, nan factory wenno industry et adida menbayad is bowisda.

Adi koma abes maladladaw nan ipogaw ay menbayad isnan bowisda. Masapol ay tinew-en ay menbayadda. Nan abes sidola, ado nan adi men-ala. Linteg ay am-in ay naetngan et mensidolada. Siya nan esay kagapowan nan bowis di tonggal citizen isnan nasyona.

Gag-awis koma no am-in ay ipogaw dat
men-gasing ay mangited is kalebbenganda ay ited
isnan gobilno ay bayad di bowis tay awnit met
laeng maosal is men-gawisanda yanan il-ilida.

Siya dana nan maikkan ay mangipaila ay
patpatgen tako, daydayawen tako ya rispitowen
tako nan nasyon tako.

Pambansang Awit

Bayang magiliw
Perlas ng Silanganan
Alab ng puso
Sa dibdib mo'y buhay.

Lupang hinirang
Duyan ka ng magiting
Sa manlulupig
Di ka pasisiil.

Sa dagat at bundok
Sa simoy, at sa langit mong bughaw
May dilag ang tula
At awit sa paglayang minamahal.

Ang kislap ng watawat mo'y
Tagumpay na nagniningning
Ang bituin at araw niya
Kailan pa ma'y di magdidilim.

Lupa ng araw ng luwalhati't pagsinta
Buhay ay langit sa piling mo
Aming ligaya na pag may mang-aapi
Ang mamatay ng dahil sa iyo.